

СЕКЦІЯ 4

ДИРИГЕНТСЬКА ТА ВОКАЛЬНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Наталія Гребенюк

ЗВ'ЯЗОК ТЕХНІКИ ТА ВИКОНАВСТВА У СПІВАКА НА ТЛІ РОЗВИТКУ СПІВОЧИХ НАВИЧОК

Вокальна педагогіка покликана виховувати співака відповідно до запитів існуючої виконавської практики. На відміну від педагогів інших виконавських спеціальностей, педагог-вокаліст не має справи з готовим музичним інструментом. Він одночасно формує сам «інструмент» і вчить «грати» на ньому. Він повинен навчити співака розбиратися в собі, в своєму «інструменті»

Наука про голосоутворення йде поки за живою практикою виконавства і вокальної педагогіки. Та й чи можливо навчати мови мистецтва за допомогою суто наукової термінології? Адже мистецтво (і спів у тому числі) звернено насамперед в емоції людини і саме собою є вираженням емоцій; мова мистецтва – мова образна, асоціативна. Тому управляти співочим процесом можна за допомогою емоцій. Більшість вокальних педагогів були в минулому співаками і в своїй роботі вони спиралися на свій сценічний досвід, художній смак, існуючі виконавські традиції, багату фантазію і домагаються за допомогою образних рекомендацій хороших результатів.

Як же «налаштовується» співочий «інструмент»? Найважливішим компонентом такої «настройки» є вироблення певних внутрішніх відчуттів у процесі вокалізації. Виховання у співака стабільних внутрішніх відчуттів є виховання професіоналізму, стабільного управління процесом фонації, тобто того, що в співочому побуті називається вокальною технікою.

В управлінні голосом беруть участь багато органів чуття. Одні з цих органів чуття звернені в навколишній простір /наприклад, слух/, інші дають

інформацію про всі зміни всередині організму в процесі співів / віброчувтливість і м'язове почуття/. Вони повідомляють у центральну нервову систему про те, як протікає співочий процес, є регуляторами цього процесу за принципом так званого зворотного зв'язку.

Принцип «зворотного зв'язку» є універсальним способом регулювання в фізіології і техніці, він заснований на оцінці результатів здійснюваних дій.

Усі професійні співаки вказують на дуже точну локалізацію внутрішніх відчуттів, супутніх високоякісному звучанню.

Як показали численні фізіологічні дослідження, рецептори вібраційного почуття, що сприймають ці коливання, які поглинаються тканинами організму, є в шкірі, в товщі м'язів, в сухожиллях в хрящах, в усіх внутрішніх органах. Велике скупчення віброрецепторів виявлено в слизовій оболонці ротової і носової порожнин, а також у стінках підзв'язочного простору і м'якого піднебіння. У товщі самих голосових зв'язок виявлено мало вібраційних рецепторів. Ці дані добре пояснюють відоме в практиці професійних співаків «невідчуття» зв'язок під час співу, хоча останні відчувають сильні вібраційні роздратування. Ми часто чуємо від багатьох педагогів вимогу співати так, наче «повз» зв'язки, не відчуваючи їх. Знаходячись під вібрацією, рецептори посилають у центральну нервову систему по нервах сигнали, що викликає у співака відчуття вібрації. Мозок аналізує ці відчуття і управляє процесом фонації.

У співі віброчувтливість грає набагато більшу роль, ніж в мові, що пояснюється набагато більшою потужністю співочого голосу в порівнянні з мовним і, отже, більш сильним впливом звукових хвиль на весь організм співаючої людини. Якщо слух оцінює віддачу голосу в навколишній простір, то вібраційна чутливість допомагає слуху, даючи інформацію про те, як вібрують стінки глотки, а також допомагає контролювати м'язові зусилля, необхідні для звукоутворення.

Розглянемо найбільш важливі області внутрішньої чутливості під час співу. Це ділянки переднього / твердого / піднебіння, заднього / м'якого / піднебіння, задньоглоточна ділянка, ділянка так званої маски – кістяка обличчя, ділянка гортані, трахея, грудна клітка, черевний прес. Найбільш важливими групами чутливих ділянок є:

1. віброчутливість в ділянці піднебіння, яка змішується з відчуттями в ділянці «маски», тобто носолицьової ділянки. Тут співаки мають чітко визначені відчуття, часто образно звані «місцем звучання» або «напрямком звучання»;

2. рухово-м'язові відчуття в ділянці преса, які пов'язують з почуттям «опори дихання». З останнім пов'язані також відчуття міжреберних і спинних м'язів;

3. чутливість в ділянці трахеї – вібраційна і барочутливість. Співаки прекрасно слухають вібрації в ділянці трахеї. Крім того, велику роль при співі грає оцінка ступеня підзв'язочного тиску в легенях і трахеї / барочутливість / – зворотний зв'язок, що регулює дихання

Ці відчуття доповнюються слуховим аналізатором, який робить аналіз тембрального складу звуку. Ступінь відчуття «горизонтальності» корелює зі ступенем «прикриття» звуку.

Цінність вібраційного контролю для співака визначається ще й тим, що вібровідчуття не схильні до змін при зміні акустичних умов. Значення цього явища важко переоцінити, оскільки співакам доводиться співати в найрізноманітніших приміщеннях з різною акустиккою. Якщо віброчутливість повідомляє про результат співочого процесу зсередини організму, то слух – з зовнішнього простору. Слух є найважливішим контролером звукоутворення. Слухові враження про віддавання голосу в простір грають велику роль для співака.

Наявність ось такого складного, різноманітного регулювання фонації за допомогою багатьох механізмів дуже важлива і її важко переоцінити. Якщо

послаблюється будь-який із цих механізмів, наприклад, слух, то функції порушеного зворотного зв'язку можуть взяти на себе, при відповідному тренуванні, інші механізми регулювання фонації.

Таким чином, гарний співак відрізняється розвиненим комплексом зворотних зв'язків: слухом, вібраційним почуттям, м'язовим тощо. Звукоутворення у такого співака в набагато меншому ступені залежить тільки від слухових відчуттів у приміщеннях, де він співає. Закріплений багаторічними тренуваннями комплекс правильних відчуттів допомагає співакові стабільно співати в різних умовах. Система добре розвинених зворотних зв'язків, що регулюють голосоутворення, суб'єктивно відчувається співаком як складне музичне почуття, засноване на взаємодії слуху, м'язової, вібраційної і барочуттєвості, зорових та інших відчуттів. Цей комплекс почуттів в побуті називається вокальним слухом і виробляється роками наполегливих тренувань.

Список використаних джерел

1. Виховання духовності особистості : навч.-метод. посіб. / М. Й. Боришевський та ін. / за ред. М. Й. Боришевського; НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Кіровоград : Імекс ЛТД, 2013. 104 с.
2. Голос людини та вокальна робота з ним: Монографія/Г.Є.Стасько, О.Д.Шуляр та ін.-Івано-Франківськ: Видавн.ПНУ, 2010. 336 с.
3. Мадішева Т.П. Співак і мова /культура співу мовою оригіналу: теорія та практика: уч.посіб.-Харків:ШТРИХ, 2002. 160 с.

Вікторія Михайлець

РОЛЬ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ

В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Відомо, що набуття вокально-технічних навичок – це психофізіологічний процес, який підпорядковується усім законам нашої вищої нервової системи. В вокально-виховній роботі ми оперуємо поняттями пізнавальної, емоційної та вольової сфер особистості.

У XVIII столітті англійським лікарем Д. Гартлі та англійським психологом В. Карпентером було досліджене явище взаємодії рухового та зорового центрів